

**Міністерство охорони здоров'я України
Товариство токсикологів України
Управління охорони здоров'я Чернівецької обласної
держадміністрації
Буковинська державна медична академія
НДІ медико-екологічних проблем МОЗ України
Інститут екогігієни і токсикології
ім. Л.І. Медведя МОЗ України
Асоціація анестезіологів Чернівецької області**

**Проблеми діагностики, профілактики та
лікування екзогенних та ендогенних
інтоксикацій:**

**Тези доповідей
Всеукраїнської науково-практичної конференції.
м.Чернівці, 16-18 жовтня 2004 р.**

**м.Чернівці
2004 р.**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ТОКСИКОЛОГІЇ

М.Г.Проданчук, Л.І.Власик

Інститут екогігієни і токсикології ім.Л.І.Медведя, м.Київ,

ДП НДІ медико-екологічних проблем, м.Чернівці

Потужний науково-технічний поступ і господарська діяльність людини в кінці ХІХ – на початку ХХ століття породили чимало проблем у суспільстві. Все частіше нагадують про себе значні небезпеки, які таїть у собі необережне та легковажне ставлення до складних хімічних технологій, токсичних відходів, засобів захисту рослин тощо. Одне із чільних місць займає поширення екзогенної хімічної патології, а також неспецифічної передпатології, вислідом якої є збільшення частоти захворюваності та смертності населення.

Необхідність вивчення різноманітних шляхів і форм впливу шкідливих речовин на здоров'я людини та попередження інтоксикацій призвела до формування одного із надзвичайно важливих напрямків профілактичної медицини – профілактичної токсикології. Зароджена на стику гігієни та клініки професійних хвороб хімічної етіології як супутня дисципліна, як метод вирішення гігієнічних проблем, вона набула самостійного значення, стала провідною в усвідомленні причин інтоксикацій, залежності їх виникнення та перебігу від властивостей речовини та умов впливу. Профілактична токсикологія сьогодні – це самостійний напрямок медичної та токсикологічної науки, завданням якого є всебічне вивчення взаємодії організму людини й хімічних факторів середовища, оцінка реальної небезпечності речовин, обґрунтування їх мінімально діючих і безпечних кількостей, а також допустимих меж ризику з метою профілактики несприятливого впливу на здоров'я людини.

Профілактична токсикологія зберегла свої традиційні розділи, які обумовлені їх первинним гігієнічним призначенням: промислова токсикологія, сільськогосподарська токсикологія, комунальна токсикологія, харчова токсикологія. Важливо, що методологія профілактичної токсикології ґрунтується на необхідності превентивної оцінки дії речовин на організм з метою отримання вичерпної інформації, достатньої для попередження їх шкідливого впливу та наступного безпечного поводження. У зв'язку з цим актуальним залишається розвиток основних етапів токсикологічних досліджень:

- збір інформації про основні властивості речовини, можливі умови обігу в середовищі та його вплив на організм;
- створення експериментальних токсикологічних моделей, адекватних до реальних умов впливу на організм;
- вивчення патогенетичного значення змін, які відбуваються в організмі під впливом речовин, оцінка їх з позицій критерію шкідливості;

- екстраполяція отриманих даних на людину, наукове обґрунтування ступеню небезпечності речовин та умов безпечного поводження з ними.

Для сучасної профілактичної токсикології залишається актуальною проблема комбінованої дії. Незважаючи на значну кількість досліджень, багато аспектів цієї проблеми залишаються предметом наукових дискусій. Це пов'язано зі значною її складністю як в теоретичному, так і в практичному відношенні. Разом з тим, від токсиколога–експерта справедливо очікують на чіткі та цілком визначені рекомендації з приводу правил контролю безпечного вмісту хімічних речовин в середовищі із врахуванням їх комбінованої дії.

Зростання міжнародного обміну харчовою продукцією дало потужний поштовх для розвитку харчової токсикології. В інтересах хімічної безпеки продуктів для людини ООН і ВООЗ здійснюють об'єднану програму ФАО/ВООЗ з харчових стандартів. У міжурядовій Комісії Codex Alimentarius представлено понад 130 держав. Важливо, що в цих комісіях розробляються методичні документи з метою забезпечення ідептичності основних принципів і вимог до проведення токсикологічних досліджень і оцінки результатів. Вимагає вирішення болюча проблема, що пов'язана з використанням генетично модифікованих харчових продуктів.

В останні роки спостерігається інтенсивне використання аналітичних технологій для дослідження генів та генетично детермінованих біохімічних процесів в організмі людини. Це дає можливість здійснювати ранню досимптомну діагностику, оцінювати ризик інтоксикації, канцерогенезу та зниженої індивідуальної резистентності до дії хімічних речовин. На порядку денному в профілактичній токсикології, як і в токсикології взагалі – токсикогенетичні дослідження. Принагідно відзначимо, що впродовж останніх двох років у Буковинській державній медичній академії та НДІ медико-екологічних проблем під керівництвом професора Власика Л.І виконано низку досліджень комбінованого впливу важких металів та сполук азоту із врахуванням генетичного поліморфізму другої фази детоксикації ксенобіотиків. Розвивається також напрямок з вивчення вікових аспектів ризику інтоксикацій та можливих комбінацій експозиції токсичних сполук і генетичного поліморфізму на фазах I та II їх метаболічних перетворень. Діагностична роль результатів таких досліджень полягає в створенні оптимального середовища життєдіяльності для кожної людини за рахунок виявлення та попередження патологічного прояву несприятливих факторів. З економічних міркувань одним із пріоритетних завдань охорони здоров'я майбутнього має стати виявлення найбільш вразливих верств населення до хімічних речовин та створення дієвої стратегії їх захисту від шкідливої дії ксенобіотиків.